

Memòria del control arqueològic projecte executiu subestació 220/132/30 KV de la Fatarella

Damià Griñó i Márquez

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca>.

ÍNDEX

1.	Introducció i metodologia.	2
2.	La Fatarella (Terra Alta). Marc històric i geofísic.....	3
3.	Metodologia i descripció dels treballs.....	5
4.	Resultats dels treballs	6
5.	Documentació gràfica.....	7
5.1.	Fotografies	7
6.	Bibliografia.....	12
7.	Netgrafia.....	12

Annex 1: Documentació cartogràfica/planimètrica

Annex 2: Legislació patrimoni cultural i autoritzacions administratives.

1. Introducció i metodologia.

La intervenció arqueològica que s'ha dut a terme estava motivada per l'execució de l'obra: **Projecte executiu subestació 220/132/30 KV de la Fatarella.**

Referent a aquesta obra, existeix un estudi dedicat a l' impacte sobre el Patrimoni Cultural (Patrimoni Arqueològic i Patrimoni Arquitectònic).

En aquest estudi es recullen les mesures correctores a aplicar durant la fase executiva. Una de les prescripcions que assenyala és que en fase de construcció es realitzi un control arqueològic de les obres.

És per aquest motiu que AERTA ha encarregat a l'empresa ATICS, S.L. la realització d'una intervenció arqueològica de control de caire preventiu, d'acord amb el que dictamina el Decret 78/2002, de 5 de març, del reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic de Catalunya (DOGC 3594, de 13-05-2002), mentre duressin els treballs de la màquina retroexcavadora , així com la confecció de la memòria tècnica amb els resultats dels treballs.

El Control Arqueològic dels rebaixos s'ha realitzat sota la direcció de l'arqueòleg Damià Griñó i Márquez, juntament amb l'arqueòloga Vanessa Camarasa i Pedraza, seguint el procediment establert pel Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

2. La Fatarella (Terra Alta). Marc històric i geofísic

LA TERRA ALTA

La Terra Alta fou antiga ruta de pas entre Catalunya i Castella, travessant Aragó pel sud. Se li dóna aquest nom per contraposar-la a les terres baixes del Baix Ebre i de la Ribera.

A la comarca es poden distingir tres sectors: un fragment de la Serralada Pre-litoral, amb altituds força considerables; una conca d'erosió, la de Gandesa, que desguassa a l'Ebre pels rius de la Canaleta i Sec; i la Terra Alta típica, que baixa cap al nord-est des de les serres de Pessells i de la Fatarella. Les conques dels rius estan enllaçades i han de superar un relleu abrupte.

La vegetació natural característica de la zona és el carrascar, però per l'acció de l'home només n'ocupa una petita part. Ha estat substituït per pinedes de pi blanc amb claps de garriga. A les parts altes i obagues domina la pinassa.

El poblament hi és molt antic. A l'època ibèrica ja n'hi havia a Gandesa i a les valls fluvials. Amb els nuclis mossàrabs i aràbics va adquirir la fesomia actual.

L'agricultura és el sector més destacat de l'economia. La vinya, que antigament havia estat important, es fa a la rodalia de Gandesa, i produeix un vi -ja esmentat pels poetes romans Virgili i Marcial- d'alta graduació, blanc o negre, que té la denominació d'origen "Terra Alta". La ramaderia i la indústria s'han centrat respectivament en la cria d'aviram, i en el sector de la construcció, la confecció i el paperer.

La comarca presenta vestigis abundants d'antigues civilitzacions. Al Tossal del Moro de Pinyeres, a Batea, es conserven habitacles i tot un sistema defensiu amb una torre, dels ibers; i al Coll del Moro, de Gandesa, s'han trobat necròpolis i diverses fortificacions. Els monuments d'època posterior es troben sobretot a Gandesa.

La Fatarella

La Fatarella limita amb la Ribera d'Ebre. La seva orografia és muntanyosa, per la qual cosa la major part del terme municipal està coberta per bosquina i pinedes. Per aquesta mateixa raó, el poble presenta carrers amb força pendent, d'una bellesa sorprenent.

El topònim és d'origen àrab. Va pertànyer a l'ordre del Temple i, un cop dissolta, va passar a l'ordre de l'Hospital. La població va estar emmurallada per protegir-se de la pesta i dels llops des de 1523 fins almenys al segle XVII; dels cinc portals que tenia només se'n conserva un, el de Cal Bo, al carrer de Baix. La Guerra Civil va tenir una repercussió especial a la vila.

El centre històric de la Fatarella, amb carrers estrets, sinuosos, costeruts i irregulars, conserva algunes cases antigues amb nombrosos porxos, portalades de pedra picada,

inscripcions i escuts, entre les quals destaca la Casa Balsebre, edifici senyorial del segle XVII amb una interessant galeria seguida de petites finestres de mig punt. La parròquia de Sant Andreu, la construcció de la qual es va iniciar el segle XVII, és un temple espaiós d'estil gòtic tardà, amb interior renaixentista i façana principal d'estil barroc del segle XVIII. La capella de la Mare de Déu de la Misericòrdia, d'estil renaixentista, es va edificar en el punt més elevat del poble, des d'on es pot contemplar tota la comarca. Per això se l'anomena Mirador de la Terra Alta.

L'ermita de Sant Francesc, a 12 km del poble, és del segle XVII. Té una única planta rectangular i la porta és d'arc de mig punt. Les cabanes són les construccions típiques d'aquest terme; estan bastides amb pedra calcària i serveixen per protegir-se del mal temps, guardar les eines i assecar la fruita.

També trobem molins de cereals i sínies per extraure aigua.

3. Metodologia i descripció dels treballs.

Entre els dies 18 d'octubre i 4 de novembre de 2007 s'ha dut a terme un **control arqueològic** de la desbrossada i els rebaixos del substrat vegetal en les parcel·les on s'ha desenvolupat l'obra: **Projecte executiu subestació 220/132/30 KV de la Fatarella.**

Aquest control arqueològic s'ha efectuat per tal de prevenir la destrucció de les possibles restes arqueològiques que es poguessin trobar al subsòl.

La metodologia emprada per realitzar les tasques arqueològiques, ha consistit en un control del decapat del sòl vegetal fins a la cota d'obra i del control dels rebaixos fins a arribar al subsòl geològic natural.

4. Resultats dels treballs

La primera acció que es va desenvolupar en la fase inicial de les obres fou retirar la vegetació existent fins a aleshores en les parcel·les on s'havia d'ubicar la nova subestació. Aquesta desbrossada consistí bàsicament en la desforestació dels arbres fruiters (ametllers) cultivats en els camps afectats. La retirada d'aquests ametllers fou amb suport mecànic.

Paral·lelament a les tasques del control arqueològic, es va realitzar una prospecció superficial de la zona en la que s'anaven enretirant els arbres. Els resultats foren negatius i no es va documentar cap tipus de resta arqueològica en superfície.

Posteriorment, el control arqueològic continuà en la zona on s'estava retirant mecànicament el terreny vegetal de la zona. Aquest terreny vegetal era el producte de les bioturbacions produïdes per les arrels dels propis arbres cultivats i l'acció continua de l'arada. Durant la retirada mecànica de terreny vegetal no varem localitzar cap resta arqueològica de cap tipus.

Les següents visites de control arqueològic es portaren a terme quan s'iniciaren els treballs de rebaix del terreny, per tal d'excavar els fonaments de la futura subestació. Aquests rebaixos es realitzaren amb màquina retroexcavadora dotada de pala i martell pneumàtic.

S'efectuà el seguiment i control arqueològic d'aquests rebaixos i s'identificaren dos estrats **no antròpics**. Un primer estrat vegetal molt orgànic d'entre 10 i 40 centímetres de potència. Per sota mateix d'aquest estrat vegetal es situava el substrat geològic, compost bàsicament per clapes de carbonats blanquinosos o groguencs. En cap d'aquests dos estrats es localitzà cap indicatiu de resta arqueològica.

Les darreres tasques de control arqueològic es realitzaren quan els rebaixos de terres ja estaven finalitzats per complert. No es va localitzar cap indicatiu de resta arqueològica.

5. Documentació gràfica

5.1. Fotografies

Foto 1. Terrera on s'acumula l'estrat vegetal.

Foto 2. Màquina giratòria amb martell neumàtic realitzant el rebaix del substrat geològic.

Foto 3. Rebaix on s'aprecia l'estrat vegetal i el substrat geològic.

Foto 4. Detall de la superposició estratigràfica entre el estrat vegetal i el substrat geològic.

Foto 5. Vista parcial del rebaix de l'obra.

Foto 6. Terrera amb acumulació del substrat geològic.

Foto 7. Acumulació de branques i troncs dels ametllers.

Foto 8. Màquina retirant l'estrat vegetal.

Foto 9. Zona de rebaix.

Foto 10. Vista general de la zona d'ubicació de la subestació.

6. Bibliografia.

Carta Arqueològica de la comarca de la Terra Alta La Fatarella. Inventari i Documentació del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya. Generalitat de Catalunya.

Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la comarca de la Terra Alta La Fatarella. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Generalitat de Catalunya.

DD.AA (1988), *Gran Geografia comarcal de Catalunya.* Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

DD.AA (1990), *Catàleg de Monuments i Conjunts Històrico-Artístics de Catalunya,* Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.

DD.AA. (1992), *Gran Enciclopèdia Catalana. Catalunya Romànica,* Barcelona.

7. Netgrafia.

www.terra-alta.altanet.org

www.terra-alta.org

www.lafatarella.altanet.org

ANNEX 1: Documentació cartogràfica/planimètrica

287250 287500 287750 288000 288250 288500

4563500

4563250

4563000

4562750

4562500

287250 287500 287750 288000 288250 288500

1:2.500.000

LOCALITZACIÓ GEOGRÀFICA

NOM DEL PROJECTE:

Projecte executiu subestació 220/132/ 30 KV de la Fatarella

MUNICIPI/S:

La Fatarella

COMARCA/QUES:

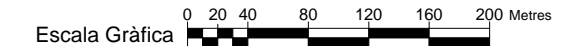
la Terra Alta

PROVÍNCIA:

Tarragona

Escala Numérica 1:5.000

DISSENY I ELABORACIÓ: ALEX MORENO
 BASE CARTOGRÀFICA: INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA
 PROJECCIÓ UTM FUS 31N AMB DATUM EUROPEU DE 1950 (PARÀMETRES ICC/UB)

PLÀNOL NÚM.: 1
 FULL 1 DE 2

287750

288000

288250

288500

4563250

4563250

4563000

4563000

4562750

4562750

287750

288000

288250

288500

Àmbit Control Arqueològic

LLEGENDA

Àmbit Control Arqueològic

ANNEX 2: Legislació Patrimoni Cultural i Autoritzacions Administratives

LLEI 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català
(DOGC núm. 1807, d'11.10.1993)

DECRET 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

(DOGC núm. 3594, de 13.3.2002)

(Correcció d'errades DOGC núm. 3915, d' 1.7.2003)

Expedient 437 K121 N 279 sobre l'autorització per a 2007 de la intervenció preventiva a: Projecte executiu subestació 220/132/30KV de la Fatarella (La Fatarella, Terra Alta), segons el procediment establert en l'article 14 i següents del Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Fets

1. El dia 16 d'octubre de 2007, el senyor Enric Mas Colomina gerent de l'empresa Aerta, SA, va presentar una petició per realitzar una intervenció arqueològica a: Projecte executiu subestació 220/132/30KV de la Fatarella (La Fatarella, Terra Alta).
2. El dia 17 d'octubre de 2007, l'Àrea de Coneixement i Recerca va emetre informe favorable a l'esmentada sol·licitud.

Motivació

Mesures correctores del projecte de la infraestructura d'evacuació d'energia renovable.

Fonaments de dret

1. Article 47 i següents de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807).
2. Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594).

Resolució

Per tot això, resolc:

- 1: **Autoritzar** la realització d'una intervenció arqueològica preventiva d'acord amb les següents dades i condicions:

Lloc de la intervenció: Projecte executiu subestació 220/132/30KV de la Fatarella (La Fatarella, Terra Alta).

Persona o institució autoritzada: Aerta, SA.

Direcció de la intervenció arqueològica: Damià Griño Marquez .

Activitat autoritzada: Control arqueològic.

Termini de realització de la intervenció: 18 d'octubre al 4 de novembre de 2007 .

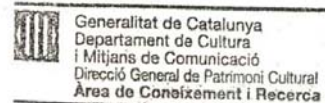
Lloc de dipòsit provisional de les restes: Local de l'empresa Àtics, SL.

La intervenció arqueològica o paleontològica autoritzada haurà de ser realitzada d'acord amb les disposicions de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, i del Decret 78/2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic, així com en els termes descrits en la documentació presentada per a la tramitació de l'expedient.

Certifico que aquesta fotocòpia concorda
literalment amb el document original.

Portaferrissa, 1 (Palau Major)
08002 Barcelona
Telèfon 933 16 27 40
Fax 933 16 28 25

Faig constar que aquesta fotocòpia
reproduceix fidelment l'original.

Barcelona, 22 Oct 2007

Araceli Martín Colliga
Cap de la Secció d'Actuacions
del Patrimoni Cultural Imoble

Araceli Martín Colliga

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació
Direcció General del Patrimoni Cultural

2: Notificar aquesta resolució, tal i com disposa l'article 5.2 del Decret 78/2002, simultàniament a l'ajuntament del municipi afectat i a la persona interessada, amb l'avertiment que:

- Els particulars poden interposar recurs d'alçada contra aquesta resolució davant l'òrgan que l'ha dictat o davant del conseller de Cultura, en el termini d'un mes a comptar des de l'endemà de la recepció de la notificació, d'acord amb l'article 107 en relació amb els articles 114 i 115 de la Llei de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, sens perjudici que es pugui interposar altre recurs que sigui considerat convenient.
- Les administracions públiques podran interposar, d'acord amb el que determina l'article 44 de la Llei 29/1998, de 13 de juliol, de la Jurisdicció Contenciosa Administrativa, recurs contenciós administratiu davant el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, en el termini de dos mesos a comptar des de la notificació. Potestativament, dins el mateix termini, també podran efectuar el requeriment previ que determina el precepte legal abans esmentat.

Barcelona, 16 d'octubre de 2007

Josep M. Carreté Nadal
Director general del Patrimoni Cultural

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
i Mitjans de Comunicació
Serveis Territorials de les Terres de l'Ebre
Certifico que aquesta fotocòpia concorda
literalment amb el document original.
Tortosa, 24.10.07

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
i Mitjans de Comunicació
Direcció General de Patrimoni Cultural
Àrea de Coneixement i Recerca
Faig constar que aquesta fotocòpia
reproduïx fidelment l'original.
Barcelona, 22 OCT 2007
Araceli Martín Colliga
Cap de la Secció d'Actuacions
del Patrimoni Cultural Immoble

Portaferrissa, 1 (Palau Moja)
08002 Barcelona
Telèfon 933 16 27 40
Fax 933 16 28 25

